

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Філологічний факультет

Кафедра спеціальної освіти

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАКТИКУМ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

Ступінь магістра
спеціальність 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійна програма Логопедія.

Миколаїв – 2022

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Карсканова С..В, старший викладач кафедри спеціальної освіти, к.,психол.н.

Рецензент: доктор філософії в галузі соціальних та поведінкових наук, доцент, доцент кафедри психології Чорноморського національного університету ім. Петра Могили Астремська I.B.

Програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти

Протокол від “22” серпня 2022 року № 2

Завідувач кафедри спеціальної освіти Н.В. Савінова Н.В.

Програму погоджено з гарантом ОП (Логопедія.) Н.В. (Н. В.Савінова)

Програму погоджено навчально-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від “29” серпня 2022 року № 1

Голова навчально-методичної комісії Мороз Т.О. (Мороз Т.О.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від “31” серпня 2022 року № 11

Голова навчально-методичної комісії Т.В.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Практикум зі спеціальної психології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» за освітньо-професійною програмою «Логопедія. Спеціальна психологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: практична підготовка студентів; ознайомлення із закономірностями розвитку і проявами психічних процесів у дітей з обмеженими можливостями; формування вмінь і навиків діагностики, профілактики і корекції порушень розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: спеціальна, порівняльна психологія, психопатологія та психотерапія, корекційна педагогіка з основами спеціальної дидактики, загальна, вікова логопсихологія, методи відбору дітей з особливими освітніми потребами у спеціальні освітні заклади., корекційна педагогіка з основами спеціальної дидактики, психодіагностика та технологія проведення психологічних тренінгів, організація роботи інклюзивно-ресурсних центрів та методи відбору дітей у спеціальні освітні заклади.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1. 1. Мета: підготувати студентів – майбутніх фахівців спеціальної освіти до практичної діяльності в спеціалізованих закладах, сформувати у студентів цілісне уявлення про можливі порушення розвитку дітей, способи їх психологічної діагностики, корекції, профілактики порушень.

1. 2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

Методичні – ознайомити із закономірностями розвитку і проявами психічних процесів у дітей з обмеженими можливостями; формування вмінь і навиків діагностики, профілактики і корекції порушень розвитку.

.Пізнавальні – надати студентам наукові знання про сутність нових підходів та концепцій сучасної освіти та механізми розв'язання педагогічних проблем.

Практичні – застосовувати теоретичні знання з курсу у педагогічній практиці та в процесі подальшої самоосвіти.

Виховні – виховувати у студентів відповідальне ставлення до своєї професії, прагнення до самовдосконалення.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Застосовувати отримані знання в галузі спеціальної та інклюзивної освіти при вирішенні навчально-виховних та науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів, соціально-психологічних особливостей учнівських груп та конкретних психолого-педагогічних ситуацій.

ПРН 2. Організовувати і проводити психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку;

ПРН 3. Вирішувати питання, пов'язані з комплектуванням та організацією діяльності спеціальних навчально-виховних закладів, здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, інтелекту, зору, слуху, опорно-рухових функцій і проводити з ними корекційно-педагогічну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходу.

ПРН 4. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, планувати та проводити з ними корекційно-розвивальну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходу.

ПРН 5. Сприяти соціальній адаптації дітей з порушеннями психофізичного розвитку, готовувати їх до суспільної та виробничої діяльності.

ПРН 6. Організовувати колектив дітей з порушеннями психофізичного розвитку та інтегрованого колективу; здійснювати педагогічний супровід дітей з особливостями психофізичного розвитку в ролі асистента вчителя інклюзивного класу.

ПРН 7. Використовувати різноманітні методи та форми виховної роботи, прогресивні прийоми керівництва навчальною, трудовою та суспільною діяльністю учнів.

ПРН 8. Використовувати сучасні технічні засоби навчання і виховання, спеціальну апаратуру.

ПРН 9. Співпрацювати з батьками дітей, особами, які їх заміняють, спеціалістами інших галузей (медиками, психологами, вчителями, вихователями) систематично підвищувати свою кваліфікаційну компетентність.

1. 3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Особистісні:

ЗК-1.1. Світоглядна компетентність Здатність до розуміння предметної області професійної діяльності; володіння науковим світоглядом; знання основних теорій, концепцій, вчень, які формують наукову картину світу; вміння відстоювати власні стратегії професійної діяльності

ЗК-1.2. Морально-етична компетентність. Здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі; дотримуватися принципів педагогічно етико(професійної етики вчителя початкової школи), (знання основних моральних норм, етичних та етикетних правил; досвід дотримання набутих моральних норм, етичних та етикетних правил у власній повсякденній і професійній діяльності).

ЗК-1.6. Адаптивна. Здатність до адаптації в корекційно-педагогічному середовищі та дії в нових ситуаціях, зокрема тих, що передбачають корекційне навчання, розвиток і виховання та навчальну реабілітацію дітей дошкільного, шкільного віку і підлітків, спілкування з їхніми батьками, комунікації з адміністрацією школи й колегами

ЗК-1.7. Рефлексивна. Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, що сприяє ефективності корекційно-реабілітаційного процесу, розвитку й саморозвитку особи порушеннями психофізичного розвитку, творчому підходові до корекційно-реабілітаційного навчально-виховного процесу в спеціальних і загальноосвітніх закладах. Здатність оцінювати результати корекційно-педагогічних впливів та забезпечувати якість діяльності корекційного процесу в закладах Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я і Міністерства праці та соціальної політики; здатність до корекційно-педагогічної і навчально-реабілітаційної рефлексії

ЗК-2. Соціальні:

ЗК-2.1. Громадянська компетентність. Здатність активно, відповідально та ефективно реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства. Здатність орієнтуватися у проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян, зокрема осіб із порушеннями психофізичного розвитку; використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України, (знання конституційних прав і обов'язків; уміння налагоджувати міжособистісні відносини; досвід соціальної взаємодії у процесі навчальної і професійної діяльності).

ЗК-3. Інструментальні:

ЗК-3.1. Комунікативна компетентність. Здатність спілкуватися державною мовою та володіння необхідним лексичним мінімумом іноземних мов в межах потреби своєї професійної діяльності. Знання основних способів і засобів міжособистісної комунікації,

стилів мовлення, практичний досвід комунікації різними мовами; вміння постійно збагачувати власне мовлення, налагоджувати професійну і педагогічну комунікацію, застосовувати інформаційно-комунікативні технології.

ЗК-3.2. Дослідницько-праксеологічна компетентність. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема, в процесі професійно-педагогічної діяльності. Знання основних методів наукового пошуку; вміння узагальнювати отримані результати, обробляти та аналізувати інформації з різних джерел, оформлювати і презентувати результати наукової діяльності відповідно вимог в процесі корекційно-педагогічної діяльності.

ЗК-3.3. Здоров'язбережувальна компетентність. Здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як власного, так і оточуючих. Здатність застосовувати знання, вміння, цінності і досвід практичної діяльності з питань культури здоров'я та здорового способу життя, готовність до здоров'язбережувальної діяльності в корекційно-освітньому, навчально-реабілітаційного середовищі та створення психолого-педагогічних умов для формування здорового способу життя дітей з особливими освітніми потребами.

ЗК-3.4. Інформаційно-комунікаційна. Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій, невербальних засобів комунікації з урахуванням психофізичного порушення дитини для розв'язання корекційних і комунікативно-мовленнєвих задач у професійній діяльності фахівця-дефектолога, вихователя, асистента вчителя й у повсякденному житті.

ІІ. Фахові:

ФК.-1 Теоретико-методологічна. Здатність до застосування знань провідних гуманістичних теорій, концепцій, вченъ щодо виховання і навчання осіб з обмеженими психофізичними можливостями; здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності).

ФК.-2 Спеціально-методична. Здатність до застосування психолого-педагогічних, корекційно-методичних та фахових знань; вміння відбирати і систематизувати діагностичний, корекційно-педагогічний матеріал з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей тих, хто навчається; здатність застосовувати відповідні методи, прийоми, форми засоби реабілітації і корекційного навчання та виховання; досвід організації корекційно-педагогічного і навчально-реабілітаційного процесів; формування системи дидактико-методичних знань і умінь; здатність уdosконалювати власну професійну діяльність.

ФК.-3 Комунікативно-педагогічна. Здатність до застосування знань основних принципів, правил, прийомів і форм педагогічної комунікації; вміння використовувати різноманітні інформаційні джерела та способи отримання інформації у професійних цілях, продумано й виважено будувати процес корекційно-педагогічного спілкування; здатність налагоджувати продуктивну професійно-корекційну і навчально-реабілітаційну взаємодії, суб'єкт-суб'єктну комунікацію.

ФК.-4 Проектувальна. Здатність до застосування знань основних видів і технологічних підходів до планування власної професійно-корекційної діяльності; вміння здійснювати поточне планування, визначати умови його практичної реалізації, вміння планувати, організовувати і результативно здійснювати корекційно-педагогічний процес у загальноосвітніх та спеціальних закладах освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного та шкільного віку.

ФК.-5 Організаційна (відповідно до нозології) Здатність до застосування знань основних правил організації корекційного, навчально-реабілітаційного процесів; вміння раціонально організовувати власну корекційно-педагогічну діяльність, самостійно

контролювати її результативність, удосконалювати систему самоорганізації на основі сучасних корекційно-педагогічних технологій.

ФК.-6. Психологічна компетентність (відповідно нозології). Здатність до застосування сучасних знань про особливості розвитку дитини як суб'єктів корекційно-освітнього і навчально-реабілітаційного процесів на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку і дизонтогенезу. Складниками

психологічної компетентності є диференціально-психологічна, спеціально-психологічна, нейроконсультативна, нейрокорекційна, нейропсихологічна, психолінгвістична тощо.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Дослідження психічних особливостей дітей раннього віку в нормі та патології.

Тема 2. Види експерименту в патопсихології, завдання та специфіка експериментально-психологічного дослідження.

Тема 3. Диференціальна діагностика в дитячій клінічній психології: методичні засоби в різних розділах (патопсихологія, психосоматика, нейропсихологія).

Тема 4. Вибір методів психологічного дослідження і специфіка написання заключення.

Тема 5 Використання проективних методик для обстеження дітей з аномальним розвитком.

Тема 6. Дослідження динамічних характеристик діяльності і працездатності.

Тема 7. Дослідження конструктивної діяльності (на прикладі методики Кооса).

Тема 8. Класифікація та основні види психодіагностичних методик.

Тема 9. Клінічна психодіагностика і диференційний діагноз. Патопсихологічні симптомокомплекси.

Тема 10. Методика «Піктограма», спектр діагностики та кваліфікація можливих порушень при її застосуванні.

Тема 11. Методики дослідження пам'яті в клінічній психології.

Тема 12. Методики, спрямовані на дослідження асоціативних процесів

Тема 13. Методики, використовувані для диференціальної діагностики порушень мислення при аномальному розвитку.

Тема 14. Методики, використовувані для оцінки уваги при аномальному розвитку.

Тема 15. Взаємозв'язок мислення, поведінки та емоцій. Когнітивний зміст емоційних розладів.

3. Рекомендована література

Базова

1. Карпенко, Н. В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. В. Карпенко. – 3-тє вид. – К. : Каравела, 2015. – 248 с.
2. Литвиненко, І. С. Проективні малюнкові методики [Текст] : методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І. С. Литвиненко, Д. В. Прасол. – Миколаїв : Арнекс, 2015. – 160 с.
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К. , 2017. – 144 с.
4. Подмазин С.И. Тесты для диагностики акцентуаций характера / Под ред. Ю.З. Гильбуха. – К., 1995.
5. Терлецька Л. Шкільна психодіагностика // Психолог.- 2012, №32-35.- 84 с.
6. Психологічна допомога при розладах психічного розвитку [Текст] // Патопсихологія: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / І.А.Мартинюк. – К., 2008. – С. 105-150.
7. Карпенко, Н. В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. В. Карпенко. – 3-тє вид. – К. : Каравела, 2015. – 248 с.
8. Литвиненко, І. С. Проективні малюнкові методики [Текст] : методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І. С. Литвиненко, Д. В. Прасол. – Миколаїв : Арнекс, 2015. – 160 с.
9. Рібцун Ю. В. Шляхи формування сенсорноперцептивної сфери у дітей з вадами мовленнєвого розвитку / Ю. В. Рібцун // Логопед. – 2015. – №11. – С. 4-9.
10. Український дефектологічний словник / За ред. В. І. Бондаря. – К. : 2000. – 902 с.
11. Шеремет М. К. Логопедія : підручник – К.: «Слово», 2015. 672 с

Допоміжна

1. Бурлачук Л.Ф., Савченко Е.П. Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). – Киев, «А.Л.Д.», 1995.
2. Карсканова С.В. Психодіагностика (частина1), Навчальний посібник. Миколаїв: Іліон. – 2020. – 148 с.
3. Карсканова С.В Психологічне благополуччя майбутнього логопеда як основа фахової підготовки Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. : зб.наук.пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв, МНУ, 2019
4. Карсканова С.В. Психодіагностика (частина1), Навчальний посібник. Миколаїв: Іліон. – 2020. – 148 с.
5. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / В.А. Кисличенко. – К., 2011. – 20 с
6. Колупаєва А. А. Інклузивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А. А. Колупаєва. – К. : «СаммітКнига», 2009. – 272 с.
7. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
8. Колупаєва А. А. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Кн. 4 / за заг. ред. Колупаєвої А. А. – К. : ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ». – 2010.
9. Подмазин С.И. Тесты для диагностики акцентуаций характера / Под ред. Ю.З. Гильбуха. – К., 1995.
10. Терлецька Л. Шкільна психодіагностика // Психолог.- 2012, №32-35.- 84 с.
11. Психологічна допомога при розладах психічного розвитку [Текст] // Патопсихологія: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / І.А.Мартинюк. – К., 2008. – С. 105-150.
12. Розанов В.А. Характеристика стрессовых событий, значимо влияющих на риск возникновения суицидальных тенденций (гендерный аспект) [Текст] / В. А. Розанов, Ж. В. Емяшева, Б. В. Бирон // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 2. – С. 62-69.
13. Роль екзистенційного чинника свободи в сучасній вітчизняній психотерапії [Текст] // Методичні рекомендації щодо врахування соціокультурних чинників в теорії та практиці психотерапевтичної допомоги особистості. – К., 2013. – С. 24-35.
14. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології [Текст]: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. І. Розов. – К.: Кондор, 2005. – 278с. – (В опр.).
15. Соловйова О.П. Причини виникнення адиктивної поведінки в підлітковому віці та основні напрямки психокорекційної роботи із залежними підлітками [Текст] / О. П. Соловйова // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 4. – С. 28-32.
16. Хозраткулова І.А. Дослідження емоційної сфери дитини з особливими потребами в умовах пісочної психотерапії [Текст] / І. А. Хозраткулова // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К.; Миколаїв, 2009. – Т. 7: Екологічна психологія, Вип. 18: Психологія освітнього простору. – С. 418-423.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання : залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: тестування, міні-контрольні роботи, модульні контрольні роботи, диспути, аналіз діагностичних та психокорекційних програм.